

10
voor
de
leraar

Jaarverslag 2018

Voorwoord

Als voorzitter van de Stuurgroep Lerarenopleidingen ben ik betrokken bij het programma *10voordeleraar*. Het programma heeft een ongekende samenwerking tot stand gebracht. Ook in 2018 hebben honderden lerarenopleiders binnen de kaders van het programma met elkaar gewerkt aan het verbeteren van de opleidingen en het borgen van het eindniveau van de student.

In 2016 zijn in de algemene ledenvergadering van de Vereniging Hogescholen afspraken gemaakt over de activiteiten en de financiering van *10voordeleraar* tot eind 2019. Afgelopen kalenderjaar is veel gesproken over de wijze waarop het programmabureau *10voordeleraar* zijn activiteiten in de jaren erna gaat continueren. Een verkenningscommissie is hiermee aan de slag gegaan.

Uitgangspunt hierbij is en blijft dat de lerarenopleidingen binnen het programma werken aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding en het eindniveau van de student borgen. De bestaande landelijke borgingsinstrumenten gaan we als lerarenopleidingen verder professionaliseren en daarmee blijven we ook de zo belangrijke landelijke kennisnetwerken ondersteunen.

De pabo's hebben ingezet op de doorontwikkeling van de huidige kwaliteitsborgingsinstrumenten. De tweedegraadslerarenopleidingen geven in hun veranderagenda de lerarenopleiders meer ruimte om mee te denken over de verdere professionalisering van de landelijke instrumenten.

Hiermee werken wij de komende jaren met elkaar aan de verdere professionalisering van de horizontale kwaliteitsborging van de lerarenopleidingen op landelijk niveau.

Nienke Meijer,

Voorzitter Stuurgroep Lerarenopleidingen

Inhoud

Voorwoord	2
1 Inleiding	4
2 Programma	5
3 Landelijke kennisbases	12
4 Landelijke peer-review	16
5 Landelijke kennistoetsen	20
6 Verslagen raden voor kwaliteitsborging	28

1 Inleiding

Voor u ligt het jaarverslag 2018 van het programma *10voordeleraar*.

Binnen het programma *10voordeleraar* werken de bekostigde hbo-lerarenopleidingen samen aan het landelijk borgen van het eindniveau van de student. Ze maken hierbij gebruik van de landelijke instrumenten *kennisbases*, *kennistoetsen* en *peer-review*. Het ministerie heeft voor de ontwikkeling en implementatie een subsidie van € 25 miljoen gegeven. Lerarenopleiders hebben binnen landelijke kennisnetwerken de regie over de instrumenten. In de afgelopen jaren is een ongekennde horizontale samenwerking op gang gekomen en zijn er grote stappen gezet om het landelijk eindniveau van de nieuwe generatie leerkrachten te verhogen en daarmee de kwaliteit van het onderwijs in het werkveld.

Maak kennis met het programma 10voordeleraar door middel van een introductiefilmpje, www.10voordeleraar.nl/programma.

Dit jaarverslag is bedoeld voor alle betrokkenen en belangstellenden die meer willen weten over het programma. U vindt informatie over de achtergronden, organisatiestructuur, processen, werkwijzen en uiteraard de ontwikkelingen in het verslagjaar. In kaders zijn de ontwikkelingen in het verslagjaar uitgelicht.

Het verslag begint met een algemene toelichting op het programma en vervolgens komen de drie landelijke instrumenten kennisbases, peer-review en kennistoetsen aan bod. De resultaten van de landelijke kennistoetsen worden gepresenteerd over studiejaar.

Het jaarverslag is terug te vinden op www.10voordeleraar.nl.

2 Programma

Sinds 2008 werken de lerarenopleidingen binnen het programma *10voordeleraar* samen aan het landelijk borgen van het eindniveau van de student. Ze maken hierbij gebruik van de landelijke instrumenten *kennisbases*, *kennistoetsen* en *peer-review*. Zo beschikt iedere student over het benodigde kennisniveau, ongeacht aan welke hogeschool de student zijn opleiding heeft afgerond.

Honderden lerarenopleiders vormen de spil van het programma *10voordeleraar* en voeren gezamenlijk de regie binnen instellingsoverstijgende netwerken. Met elkaar bepalen ze het kennisniveau waarover een afgestudeerde student moet beschikken en leggen dit stelselmatig vast in landelijke *kennisbases*. Met behulp van instellingsoverstijgende *peer-review*systematiek gaan ze met elkaar het kritische gesprek aan over hoe de kennisbases geïmplementeerd zijn in hun eigen onderwijs- en toetsprogramma's. Met de landelijke *kennistoetsen* borgen ze dat de individuele student daadwerkelijk over het benodigde kennisniveau beschikt. Bestuurders, directeuren, leraren uit het werkveld, wetenschappers, beleidsmakers en andere deskundigen maken deel uit van de processen voor legitimering en validering. De kwaliteitsborging is extern belegd bij twee onafhankelijke raden. Het programmabureau *10voordeleraar* ondersteunt bij de uitvoering van het programma.

Landelijke kwaliteitsinstrumenten	
Kennisbases	Een landelijke kennisbases beschrijft de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis en (vakspecifieke) vaardigheden die een afgestudeerde student moet beheersen.
Kennistoetsen	Een landelijke kennistoetsen test of de student over voldoende kennis uit de betreffende kennisbasis beschikt.
Peer-review	Een instellingsoverstijgend peer-reviewstelsel voor collegiale feedback over de implementatie en borging van de kennisbasis in het onderwijs- en toetsprogramma.

Figuur 1. Programmastructuur van het programma 10voordeleraar.

Betrokken gremia	
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is de subsidieverstrekker.
Vereniging Hogescholen	De Vereniging Hogescholen voert als vertegenwoordiger van de gezamenlijke lerarenopleidingen het programma uit en is eindverantwoordelijk voor een juiste besteding van de subsidiegelden en de verantwoording ervan aan het ministerie.
Stuurgroep Lerarenopleidingen	De Stuurgroep Lerarenopleidingen draagt de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de programmadoelen en legt verantwoording af aan de Vereniging Hogescholen.
Programmabureau 10voordeleraar	Het programmabureau faciliteert bij de uitvoering van het programma. Het programmabureau stemt af met de landelijke directeurenoverleggen en coördineert de bestuurlijke besluitvorming.
Raad voor Kwaliteitsborging Landelijke kennistoetsen	De kwaliteitsborging van de landelijke kennistoetsen is extern belegd bij de onafhankelijke Raad voor Kwaliteitsborging Landelijke kennistoetsen.

Betrokken gremia	
Raad voor Kwaliteitsborging Peer-review	De kwaliteitsborging rondom peer-review is extern belegd bij de onafhankelijke Raad voor Kwaliteitsborging Peer-review. De raad heeft als taak om vanuit een onafhankelijke positie te bevorderen dat de projectdoelstellingen gerealiseerd worden.
Landelijk overleg examencommissies (LOEX)	Alle examencommissies van de lerarenopleidingen hebben een vertegenwoordiger in het Landelijk overleg examencommissies. De leden dragen zorg voor landelijke eenduidigheid in afspraken en regels met betrekking tot de landelijke kennistoetsen. Daarnaast hebben ze een belangrijke rol in het borgen van de kwaliteit van de stappen in het proces van cesuurbepaling. Het overleg heeft een zelfstandige positie.
Landelijke directeurenoverleggen	De directeuren van de lerarenopleidingen hebben elk een eigen overleg: LOBO (pabo), LOVM (vakmasters), KVDO (kunstvakdocenten), LOLET (techniek), ALOCO (lichamelijke opvoeding) en ADEF (tweedegraads). Het programmabureau <i>10voordeleraar</i> sluit regelmatig aan voor afstemming.
Landelijke vakoverleggen	De lerarenopleidingen hebben vakoverleggen ingericht waarin lerarenopleiders met elkaar ontwikkelingen op hun vakgebied bespreken. Deze vakoverleggen hebben een belangrijke rol bij de ontwikkeling en implementatie van de landelijke kennisbases, kennistoetsen en peer-review. In het landelijk vakoverleg is iedere instelling door een lerarenopleider vertegenwoordigd. Regelmatig sluit het programmabureau <i>10voordeleraar</i> aan.

Achtergrond

Vanaf begin jaren nul is er maatschappelijke onrust over het niveau van de leraren. Uit diverse rapportages van onder andere de Inspectie, de Onderwijsraad en de NVAO blijkt dat het ontbreekt aan voldoende aandacht voor vak kennis. Verschillende ministers en staatssecretarissen spreken in de periode 2003-2010 hun zorg uit over het gebrek aan kwaliteit en eenduidigheid van het eindniveau van de opleidingen en daaruit volgend het ontoereikende kennisniveau van startbekwame leraren. In de *Kwaliteitsagenda voor het opleiden van leraren 2008-2011 Krachtig Meesterschap* heeft staatssecretaris Van Bijsterveldt afspraken gemaakt met de bekostigde lerarenopleidingen rond een transparante beschrijving van de kennis die een afgestudeerde student moet beheersen (kennisbases) en een transparante verantwoording dat studenten van alle lerarenopleidingen het eindniveau daadwerkelijk beheersen (kennistoetsen). Uiteindelijk is de afspraak gemaakt om niet voor alle opleidingen een kennistoets in te zetten, maar om met name bij de kleine vakken peer-review in te zetten. In eigen beheer, maar met onafhankelijk toezicht. Het ministerie heeft voor de ontwikkeling en implementatie van de borgingsinstrumenten in de periode 2008-2017 een subsidie van € 25 miljoen beschikbaar gesteld. Alle activiteiten zijn ondergebracht in het programma *10voordeleraar*, onder de paraplu van de Vereniging Hogescholen. Inmiddels hebben de Inspectie, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de NVAO zich positief uitgesproken over de resultaten.

Toelatingstoetsen

Vanaf september 2018 heeft *10voordeleraar* namens de Vereniging Hogescholen de organisatie, de coördinatie en de uitvoering van landelijke ondersteuningsprogramma's ter voorbereiding op de toelatingstoetsen en het

beheer van de website www.goedvoorbereidnaardepabo.nl van de MBO Raad overgenomen.

De toelatingstoetsen voor de vakken *aardrijkskunde*, *geschiedenis* en *natuur&techniek* zijn ingevoerd in studiejaar 2015-2016. Dit naar aanleiding van het advies *Een goede basis* van de commissie *Kennisbasis pabo* uit 2012, met als doel te voorkomen dat pabo's binnen het curriculum tijd moeten besteden aan het wegwerken van achterstanden in de veronderstelde voorkennis in het toch al volle curriculum. Aspirant-studenten die niet aan de 'bijzondere nadere vooropleidingseisen' eisen voldoen (mbo-studenten en havo-leerlingen die in een of meerdere van de vakken geen eindexamen hebben gedaan), kunnen dit alsnog aantonen door middel van het behalen van toelatingstoetsen.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft de Vereniging Hogescholen vanaf september 2018 tot en met september 2022 de subsidie *Instream Pabo* toegekend. Deze gelden zijn bedoeld voor de (door)ontwikkeling en afname van de toelatingstoetsen, het onderhoud van de website en de landelijke ondersteuning ter voorbereiding van de studenten. Daarnaast moet er gewerkt worden aan een duurzaam perspectief in samenspraak met betrokken partners.

Doorontwikkeling programma

In 2018 is met een verkenningscommissie binnen de lerarenopleidingen gesproken over de doorontwikkeling van het programma *10voordeleraar*. Uitgangspunten zijn dat de lerarenopleidingen binnen het programma het eindniveau van de student bepalen en borgen, dat de bestaande drie landelijke kwaliteitsborgingsinstrumenten kennisbases, peer-review en kennistoetsen en daarmee ook de landelijke kennisnetwerken verder geprofessionaliseerd worden. Uiteindelijk moeten de instrumenten verbonden worden aan de accreditatie en interne kwaliteitssystemen.

Naast de opdracht voor de verkenningscommissie is ook het SAC-HPO gevraagd een onderzoek uit te voeren aan de hand van bestaand materiaal. Onderzocht is in welke mate de gekozen instrumenten van kennisbases, kennistoetsen en peer-review een bijdrage hebben geleverd aan de kwaliteitsverbetering van het vakinhoudelijke deel van de lerarenopleidingen.

In de algemene ledenvergadering van de Vereniging Hogescholen is besloten dat gezien de geconstateerde verschillen tussen pabo's en tweedegraadslerarenopleidingen beide trajecten er anders uit zullen zien.

Lerarenopleidingen basisonderwijs

Binnen het LOBO wordt de maatschappelijke verantwoordelijkheid en eigenaarschap met betrekking tot de drie borgingsinstrumenten van *10voordeleraar* sterk gevoeld. Men staat positief tegenover de voortzetting van de activiteiten na 2019. Peer-review wordt reeds voor alle vakken toegepast. Doorontwikkeling van de landelijke kennistoetsen met meer flexibiliteit en uitbreiding richting (adaptieve) voortgangstoetsing wordt als wenselijk gezien.

Met betrekking tot de professionaliseringsagenda van LOBO, werkt men graag met *10voordeleraar* verder aan het professionaliseren van peer-review, het verbinden van de peer-reviewsystematiek met het accreditatie- en visitatiestelsel en interne kwaliteitssystemen, en het verbreden van de kennis en ervaringen over de drie borgingsinstrumenten en andere aan kwaliteit gerelateerde thema's binnen de vakgroepen zelf. Tevens ziet men *10voordeleraar* zich graag verder ontwikkelen tot expertisecentrum om bredere onderwerpen met betrekking tot professionalisering en kwaliteit met elkaar te verbinden en waar nodig uitvoering aan te geven.

Tweedegraadslerarenopleidingen

Voor de tweedegraadslerarenopleidingen is een diepgaander verandertraject op meerdere niveaus ingezet. Een veranderkundige heeft samen met ADEF een veranderagenda opgesteld. Op de agenda staat het versterken van het eigenaarschap op alle niveaus en het verhogen van de professional governance.

De veranderagenda richt zich op:

Het ontwikkelen van een heldere en werkbare overlegstructuur, die bestuurders, directeuren en opleiders de mogelijkheid biedt om hun verantwoordelijkheden te dragen en praktisch uit te voeren.

De opgebouwde expertise van *10voordeleraar* blijft beschikbaar en wordt ingezet in een samenwerkingsverband van deelnemende hogescholen, wat tot uitdrukking komt in een gezamenlijk gedragen werkprogramma.

Het verkennen van actuele beleidsthema's die van belang zijn voor het borgen van de opleidingskwaliteit van de lerarenopleidingen.

Het versterken van de samenwerking tussen de verschillende opleidingen, zowel binnen hun vakgebied als over de vakgebieden heen, om zo meer te leren van elkaars ervaringen en expertise en daarvan gebruik te kunnen maken bij het realiseren van een hoogwaardige kwaliteitsborging.

Het op elkaar afstemmen van de kwaliteitsborgingsinstrumenten op een zodanige wijze dat de opleidingen op een overtuigende wijze het bewijs kunnen leveren dat de afgestudeerde leraren voldoen aan de beschreven bekwaamheden zoals die zijn vastgelegd in de landelijke kennisbasis van enerzijds hun vakgebied en anderzijds in de generieke kennisbasis. Tevens moeten de opleidingen ook het specifieke profiel van de eigen instelling kunnen realiseren.

De integratie van de verschillende kwaliteitsborgingsinstrumenten en de gecoördineerde toepassing daarvan zullen een geaccepteerde en overtuigende rol moeten gaan spelen in de NVAO-accreditatie.

De veranderagenda is opgebouwd uit de volgende bouwstenen:

Bouwsteen I: De structuur en professionalisering van de landelijke vakoverleggen

Dit moet leiden tot een horizontale (instellingsoverstijgende) borging van de opleiding middels peer-review die leidt tot een (actuele en integrale) kennisbasis en programmatische evaluatie die het eindniveau van de individuele student borgt. Deze werkzaamheden zullen uiterlijk in 2022 moeten zijn voltooid als de eerstkomende accreditatie zijn beslag krijgt.

Bouwsteen II: Het leidinggeven aan de landelijke vakoverleggen

Dit moet leiden tot een landelijk netwerk van verantwoordelijk management die zorgt voor het faciliteren van de landelijke vakoverleggen, zodat zij bovenstaande kunnen realiseren en recht doen aan hun professionele ruimte die de landelijke vakoverleggen daartoe nodig hebben. Ook zal het netwerk landelijke vraagstukken rondom maatschappelijke ontwikkelingen moeten dienen op te pakken en een plek geven in de professionele governance. De werkwijze en daarbij behorende afspraken zullen grotendeels voltooid moeten zijn in 2022 met enige uitloop om de recente ontwikkelingen waarvan de nadere uitwerking nu nog onbekend is, mee te kunnen nemen.

Bouwsteen III: De maatschappelijke verantwoordelijkheid van de hogeschoolbestuurders

Bestuurders zullen op een overtuigende wijze hun maatschappelijke verantwoording moeten kunnen afleggen met betrekking tot de kwaliteit van de lerarenopleidingen. Rond de kwaliteitsborging bestaat er echter een lastig knelpunt wat zijn oorsprong vindt in de grote diversiteit aan lerarenopleidingen en de daarbij behorende variëteit in diplomering, bevoegdheden, bekwaamheden en benoembaarheid. De bestuurders zouden belangrijke bijdragen aan de veranderagenda kunnen leveren door a) het herindelen van de lerarenopleidingen, b) het helder maken en versterken van de positie van de direct leidinggevendenden van de landelijke vakoverleggen en het verstrekken van mandaat aan de vertegenwoordiger van de instelling bij het landelijke netwerkoverleg, en c) het op termijn, passend inrichten van het SAC-HPO.

De landelijke vakoverleggen krijgen een centrale rol in de professionalisering van de horizontale kwaliteitsborging van de lerarenopleiding op landelijk niveau. De opdracht aan de landelijke vakoverleggen kan worden gezien als een 'herstructurering van de kwaliteitsborgingsinstrumenten', passend bij de specifieke opleiding en passend in een kwaliteitskader. De uitdaging is om de kwaliteitsborgingsinstrumenten op een zodanige wijze op elkaar af te stemmen dat de opleidingen op een overtuigende wijze het bewijs kunnen leveren dat de afgestudeerde leraar voldoet aan de beschreven bekwaamheden, zoals vastgelegd in de landelijke vakkennisbasis én de generieke kennisbasis. Tevens moeten de opleidingen ook het specifieke profiel van de eigen instelling kunnen realiseren. Door middel van onderzoek worden de effecten beoordeeld die de bestaande en nieuwe instrumenten hebben op de borging van de kwaliteit van de afgestudeerde. Op basis van de opbrengsten en inzichten wordt besloten hoe het palet aan kwaliteitsborgende instrumenten ingezet kan worden. De landelijke vakoverleggen hebben tot de eerstvolgende visitatie voor de NVAO-accreditatie (2022) de tijd om hun opdracht te realiseren.

Toelichting op de kwaliteitsborgingsinstrumenten: **Kennisbases - het onderhoud van de kennisbases**

De landelijke vakoverleggen stellen zowel de gewenste pedagogisch-didactische bekwaamheden van een startbekwame leraar vast als de vakinhoudelijke kennisbasis en de daarbij behorende vakdidactische bekwaamheden. Het gaat dus om de combinatie van de generieke kennisbasis en de vakkennisbasis. Dit doen de landelijke vakoverleggen in nauw overleg met het werkveld waarin hun studenten werkzaam zullen zijn, en met vakinhoudelijke deskundigen op de betreffende domeinen en rekening houdend met de maatschappelijke ontwikkelingen ten aanzien van het beroep van leraar.

Programmatisch evalueren - de samenhang tussen landelijke en lokale formatieve en summatieve evaluatie- en assessmentinstrumenten

Bij deze kennisbases ontwerpen de landelijke vakoverleggen passende evaluatie- en assessmentinstrumenten, aan de hand waarvan hun studenten op een overtuigende wijze het bewijs kunnen leveren dat zij de beoogde kennis, bekwaamheden en attituden hebben ontwikkeld. Het streven is om te komen tot een programmatisch evaluatieprogramma dat in de praktijk zal bestaan uit een samenhangend geheel van landelijke en lokale formatieve en summatieve evaluatie- en assessmentinstrumenten. Niet alleen het eindniveau wordt hiermee onweerlegbaar aangetoond, maar het maakt ook responsief onderwijs mogelijk.

Peer-review - peer-review en intercollegiale consultatie

Daarnaast houden de landelijke vakoverleggen bij elkaars opleidingsprogramma's toezicht op het realiseren van de beoogde doelen en het gewenste beheersingsniveau. Zij doen dit door middel van een systeem van peer-review en collegiale visitatie (intercollegiale consultatie). Zij gebruiken daarbij naast de collegiale uitwisseling en kritische bevraging ook de analyses van de verschillende formatieve en summatieve assessmentresultaten om zowel de lokale werkwijze te monitoren en te verbeteren als het landelijke niveau te bewaken.

De landelijke vakoverleggen ontwerpen voor hun werkwijze een professionele aanpak die voorziet in gedisciplineerde planning, overleg- en verslagleggingsvormen, zowel met hun landelijke collega's in het landelijk vakoverleg als met de collega's binnen de eigen instelling/opleiding, maar ook met de landelijke vakoverleggen van de aanpalende vakken.

Met het oog op een onafhankelijk toezicht en advisering op de werkwijze van de landelijke vakoverleggen met betrekking tot hun taken inzake het onderhoud van de kennisbases, de samenhang tussen landelijke en lokale formatieve en summatieve assessmentinstrumenten, peer-review en intercollegiale consultatie komt er één raad voor kwaliteitsborging.

Als bureau *10voordeleraar* zullen wij de landelijke vakoverleggen ondersteunen bij de uitvoering van hun opdracht. Dit doen we in overleg met de betrokken organen met hierin vertegenwoordigd de directeuren en besturen die de regie voeren over de horizontale en landelijke kwaliteitsborging door de landelijke vakoverleggen.

3 Landelijke kennisbases

Elke lerarenopleiding heeft een kennisbasis die is opgesteld door de lerarenopleiders. In totaal gaat het om zestig kennisbases. Een kennisbasis beschrijft de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis en (vakspecifieke) vaardigheden die een student aan het einde van zijn opleiding moet beheersen. Een kennisbasis legt een brede en gemeenschappelijke basis vast. De hogescholen implementeren de inhoud van de kennisbases in hun eigen onderwijs- en toetsprogramma's. In de uitwerking is ruimte voor de profilering van de verschillende hogescholen.

In de periode 2008-2011 hebben lerarenopleiders over de volle breedte van de lerarenopleidingen gezamenlijk de kennisbases ontwikkeld. Kennis is aan verandering onderhevig en moet daarom van tijd tot tijd herijkt worden. Vanaf 2016 hebben de lerarenopleiders binnen het programma *10voordeleraar* met elkaar gewerkt aan het herijken van de kennisbases. Een periode waarin zij intensief hebben nagedacht over hun vak, de didactiek en het minimale niveau dat een startbekwame leraar moet beheersen. De inhoud van elke kennisbasis is uiteindelijk gevalideerd door het werkveld en externe deskundigen. Afgelopen verslagjaar zijn alle herijkte kennisbases bestuurlijk vastgesteld.

Lees hier meer over het herijkingsproces.

Met ingang van het studiejaar 2018-2019 zijn de kennisbases geïmplementeerd en per opleiding zijn afspraken gemaakt over wanneer de afgestudeerde student moet voldoen aan de eisen van de nieuwe kennisbasis. De kennisbases met een landelijke kennistoets zijn voorzien van een nieuwe toetsmatrijs en ook hier zijn afspraken gemaakt wanneer de eerste landelijke kennistoets nieuwe stijl wordt afgenomen.

Waar is bij de herijking aandacht aan besteed?

De kennisbases zijn herijkt op het gebied van inhoud en niveau. Ook is gekeken naar de breedte van de vakkennis, zodat de kennisbasis het desbetreffende werkteerrein (basisonderwijs, tweedegraadsgebied, eerstegraadsgebied) van de toekomstige leraar geheel dekt. Daarnaast is de nadruk gelegd op de implementatie van een aantal (maatschappelijk) belangrijke vakoverstijgende thema's. Ook is bij de herijking expliciete nadruk besteed aan de samenhang tussen de verschillende kennisbases die inhoudelijke en vakoverstijgende verwantschap kennen. Uiteraard zijn de herijkte kennisbases getoetst aan de laatste wetenschappelijke inzichten van het vak, de ontwikkelingen in het werkveld en veranderingen op het gebied van landelijk beleid.

Daarnaast hebben de pabo's de aanvankelijke veertien losse kennisbases per schoolvak gebundeld in één publicatie. De alo's hebben hun kennisbasis opgenomen in het vernieuwde opleidingsprofiel en de kunstvakdocentenopleidingen hebben de herijkte kennisbasis opgenomen in een geïntegreerd opleidingsprofiel waarin alle vier de opleidingen *Beeldende Kunst en Vormgeving*, *Dans*, *Muziek*, en *Theater* een plek hebben gekregen.

De generieke kennisbasis, die een integraal onderdeel is van de tweedegraadslerarenopleidingen, is geactualiseerd met aandacht voor de nieuwe inzichten over toetsen en evalueren, multiculturaliteit, passend onderwijs, sociale veiligheid, beroepsethiek en ict-vaardigheden. Ze verstevigen de lerarenopleidingen ook door nadrukkelijk de twee afstudeerrichtingen meer inhoud te geven door nadruk te leggen op een differentiatie in de opleiding naar avo, vmbo en mbo en door aandacht te geven aan de specifieke context van leerlingen in het (v)mbo.

Doordat de kennisbasis nu in de peer-reviewgesprekken systematisch wordt besproken, komen jaarlijks suggesties voor nadere verduidelijkingen, aanscherpingen, of aanpassingen als gevolg van recente ontwikkelingen binnen het vak of het beleid. Het is nu mogelijk om jaarlijks klein onderhoud en één keer per zes jaar (in lijn met de accreditatiecyclus) groot onderhoud te plegen. Klein onderhoud betekent dat het landelijke vakoverleg zelf een aantal aanpassingen kan doorvoeren in de kennisbasis, groot onderhoud wil zeggen dat elke zes jaar alle aanpassingen worden gevalideerd. Deze herijkte versie van de kennisbasis wordt vervolgens weer bestuurlijk vastgesteld.

Inmiddels zijn alle kennisbases in een ccms opgenomen, waardoor het eenvoudiger is om wijzigingen in de kennisbases door te voeren. Ook kan door opname in het digitale systeem over alle kennisbases heen gezocht worden op enkele kenmerkende trefwoorden, waardoor sneller is te zien waar en bij welke onderdeel of kennisbases aandacht wordt besteed aan overkoepelende thema's als burgerschap, taalontwikkeling, en culturele vorming.

Symbolische overhandiging herijkte kennisbases en profileringskader pabo

In februari 2018 zijn de herijkte kennisbases en het profileringskader van de lerarenopleiding basisonderwijs symbolisch overhandigd aan Barbara de Kort, voorzitter van het Landelijk Overleg Lerarenopleidingen Basisonderwijs (LOBO).

'Lerarenopleiders hebben afgelopen periode met grote inzet en betrokkenheid gewerkt aan het herijken van de kennisbases. Het resultaat is een gemeenschappelijk product, dat verwijst naar een groeiende praktijk van gezamenlijk werken aan kwaliteit. Dit draagt bij aan een goede opleiding voor de nieuwe generatie leraren en daarmee aan het onderwijs aan leerlingen op de basisschool. Hier kunnen wij als sector trots op zijn!', aldus Barbara de Kort.

De kennisbases beschrijven de basale kennis waarover een startbekwame leraar moet beschikken. Aan de hand van het profileringskader kan deze basale kennis verder worden verbreed of verdiept. De herijkte kennisbases vormen een samenhangend geheel, met bijzondere aandacht voor burgerschapsvorming, sociale veiligheid en sociale redzaamheid, het jong kind, digitale geletterdheid en cultuureducatie.

Barbara de Kort benadrukt in haar proloog dat leraar zijn meer vraagt dan alleen het overdragen van kennis op de leerlingen. 'School is niet alleen de plek waar leerlingen leren lezen en rekenen, maar ook de plek waar zij leeftijdsgenoten ontmoeten, kennismaken met de samenleving en verschillen in normen, waarden en omgangsvormen ervaren.' Dit doet een beroep op de pedagogische professionaliteit van de leraar. Ook daar dragen deze kennisbases een steentje aan bij.

Formele presentatie herijkte kennisbases

De herijkte kennisbases van de verschillende lerarenopleidingen zijn tijdens het congres van de Vereniging van Lerarenopleiders (VELON) officieel gepresenteerd. Ans Buys, voorzitter Raad voor Kwaliteitsborging Peer-review van het programma *10voordeleraar*, overhandigde op symbolische wijze de kennisbases aan Miranda Timmermans, voorzitter van VELON. 'Bijna alle lerarenopleiders zijn op de een of andere manier betrokken bij de herijking. Fantastisch wat jullie als beroepsgroep

voor elkaar hebben gekregen,' aldus Ans Buys. Miranda Timmermans voegde er aan toe dat lerarenopleiders die een bijdrage hebben geleverd, dit kunnen opnemen in het Beroepsregister Lerarenopleiders. Bij de stand van *10voordeleraar* konden lerarenopleiders een klein bedankje ophalen.

Alle kennisbases zijn in te zien op www.10voordeleraar.nl.

4 Landelijke peer-review

Peer-review is binnen het programma *10voordeleraar* een instrument voor de borging van de kennisbases in de onderwijsprogramma's. Binnen de groepen bespreken ruim zevenhonderd lerarenopleiders van verschillende hogescholen met elkaar de inbedding van de afzonderlijke kennisbases in hun eigen onderwijsprogramma en hoe de toetsing van de kennisbasis plaatsvindt.

De peer-reviewsystematiek biedt ruimte om aan de eigen professionalisering te werken. De lerarenopleiders maken gebruik van elkaars deskundigheid en ze zijn elkaars 'critical friend'. Op basis van collegiale feedback stellen ze hun curricula bij. Het is een positieve en effectieve methode van samenwerking.

De eerste peer-reviewgroepen zijn in het voorjaar van 2014 gestart. Binnen een groep zijn alle bekostigde instellingen vertegenwoordigd die het vak of de opleiding aanbieden. Peer-reviewvakken die maar door een of twee instellingen worden aangeboden, kiezen voor een gesprek met vertegenwoordigers uit het werkveld, met een andere bachelor- of vakmasteropleiding of universiteit, of met een vergelijkbare opleiding in het buitenland. Gezien het grote aantal instellingen en locaties is er bij de pabo-vakken voor gekozen om te werken met vijf clusters, waarbinnen de peer-review van de diverse vakken wordt georganiseerd.

De peer-reviewgroepen bespreken alle onderdelen van de kennisbases. Steeds vaker voeren lerarenopleiders het gesprek aan de hand van casuïstiek over bijvoorbeeld de inhoud en beoordelingssystematiek van afstudeeropdrachten, beoordelingsformulieren bij praktijkopdrachten, de integratie van competentieprofielen en kennisbases, en dilemma's ten aanzien van de praktische implementatie van specifieke onderdelen van de kennisbases.

Er is een digitale werkomgeving ontwikkeld waar de groepen algemene informatie kunnen raadplegen en bijvoorbeeld hun cases kunnen delen ter voorbereiding op de gesprekken. Dit extranet, onderdeel van het *10voordeleraar*-brede extranet, dient tevens om resultaten te delen en verantwoording af te leggen.

Voor kennisbases met een landelijke kennistoets werd in eerste instantie geen peer-review ingezet rondom de implementatie van de kennisbasis in het onderwijsprogramma. Inmiddels zijn ook een aantal kennisbases aangesloten die

wel een landelijke kennistoets hebben. In totaal worden nu 50 kennisbases op 31 bekostigde instellingen (mede) over de volle breedte geborgd met peer-review.

Overzicht van de kennisbases waarvoor peer-review over de volle breedte wordt ingezet:

<ul style="list-style-type: none"> • Bachelor Generiek • Bachelor Aardrijkskunde* • Bachelor Consumptieve techniek • Bachelor Fries • Bachelor Godsdienst en levensbeschouwing • Bachelor Islamgodsdienst • Bachelor Lichamelijke opvoeding • Bachelor Nederlands* • Bachelor Omgangskunde • Bachelor Pedagogiek • Bachelor Spaans • Bachelor Techniek onderbouw • Bachelor Technische beroepsopleidingen • Bachelor Mens en Technologie • Bachelor Wiskunde* • Docentenopleiding Beeldende kunst en vormgeving • Docentenopleiding Dans • Docentenopleiding Drama • Docentenopleiding Muziek • Educatie en Kennismanagement groene sector • Master Generiek • Master Aardrijkskunde • Master Algemene economie • Master Bedrijfseconomie • Master Biologie 	<ul style="list-style-type: none"> • Master Duits • Master Engels • Master Frans • Master Fries • Master Geschiedenis • Master Godsdienst en levensbeschouwing • Master Maatschappijleer • Master Natuurkunde • Master Nederlands • Master Scheikunde • Master Wiskunde • Pabo Generiek • Pabo Aardrijkskunde • Pabo Beeldend onderwijs • Pabo Bewegingsonderwijs • Pabo Dans en drama • Pabo Engels • Pabo Fries • Pabo Geestelijke stromingen • Pabo Geschiedenis • Pabo Handschrift • Pabo Muziek • Pabo Natuur en techniek • Pabo Nederlandse taal • Pabo Rekenen-wiskunde <p><i>* pilot sinds studiejaar 2017-2018</i></p>
--	--

Stuurgroep lerarenopleidingen onderschrijft de kracht van peer-review

De Stuurgroep Lerarenopleidingen onderschrijft, op basis van de verschillende onderzoeken en adviezen van de raad, in haar visie de kracht van peer-review. Het professionele gesprek tussen lerarenopleiders over de grenzen heen van de instellingen dient daarbij te gaan over inhoud en borging van de gemeenschappelijke kennisbasis en het gerealiseerde niveau. De opbrengsten van die gesprekken moeten vervolgens worden omgezet in acties. Dit kan geen vrijblijvende activiteit zijn voor lerarenopleiders, management en bestuur. Ze zien peer-review als noodzakelijk om gezamenlijk het kwaliteitsbeleid verder uit te werken als onderdeel van een gezonde kwaliteitscultuur én als gewenst middel om professionalisering doelgericht vorm te geven. In de nabije toekomst zien zij peer-review als kernonderdeel van de opleidingsaccreditatie.

Kunstvakdocentopleidingen zetten peer-reviewsystematiek in om accreditatielast te verlichten

De KVDO werken samen met het programmabureau *10voorde/leraar* een advies uit om de ingezette peer-review systematiek onderdeel te laten zijn van het accreditatieproces en zo de zesjaarlijkse accreditatielast te verlichten én bovendien continu met kwaliteit bezig te zijn, waarbij niet alleen docenten en kwaliteitszorgmedewerkers en management betrokken zijn, maar ook studenten en beroepenveld.

ALO-Nederland verrijkt peer-review met landelijke opleidingsprofiel

ALO-Nederland heeft er voor gekozen om peer-review verder te verrijken door het landelijke opleidingsprofiel optimaal af te stemmen met de landelijke netwerken. Ook betrekken ze de eigen achterban bij de implementatie van het landelijke opleidingsprofiel door het samen met de curriculumcommissies te vertalen naar de eigen lokale situatie. Daarbij worden dan landelijke de ervaringen gedeeld, inclusief het uitwisselen van toetsen, eindwerken, expertise, personeel, deelname aan elkaars examencommissies, etc. Ook hebben ze een landelijk online platform opgezet, waarin ze samen met het werkveld ideeën, ervaringen en bevindingen delen.

ADEF zet peer-review in voor professional governance lerarenopleiders

ADEF heeft in haar visie aangegeven dat ze via peer-review meerdere doelen willen bereiken, waarbij ze naast aandacht voor de kwaliteit van de opleiding ook de professionele governance van de lerarenopleiders willen versterken. In hun visie maakt peer-review deel uit van een goede kwalitatieve implementatie van de kennisbases, het periodiek actualiseren van de kennisbases, de professionalisering van de lerarenopleiders, en als externe legitimatie en verantwoording. Als grootste probleem zien ze echter de beperkte financiële middelen om peer-review naast de landelijke kennistoets op een goede wijze te accommoderen. Om die reden hebben ze ingezet om voor een drietal vakken een pilot op te starten om te kijken of peer-review naast de landelijke kennistoets, haalbaar, wenselijk en betaalbaar is.

Pilot integrale inzet kwaliteitsborgingsinstrumenten

In 2018 zijn de drie pilotgroepen (aardrijkskunde, wiskunde en Nederlands) gestart die naast de landelijke kennistoetsen, ook gebruik gaan maken van peer-review en dus alle drie de landelijke kwaliteitsborgingsinstrumenten integraal inzetten. Verschillende groepen werken daarbij met externe experts. Elke pilotgroep heeft hierbij een eigen invalshoek gekozen. Een groep focust op twee domeinen uit de kennisbasis die niet terugkomen in de landelijke kennistoets en richt zich op de assessments waar hogere vaardigheden beoordeeld worden. Een andere groep werkt systematisch de gehele kennisbasis af, inclusief alle bijbehorende toetsen die het eindniveau van de student op deze onderdelen moet aantonen. Zij streeft er op deze wijze naar het opleidingsprogramma en het beheersingsniveau van de student landelijk aan te scherpen. De derde groep is begonnen met het bespreken van een domein waar onderling verhoudingsgewijs veel discussie over bestaat.

Generieke kennisbasis onderdeel van vakkennisbasis

Daarnaast heeft de groep die zich specifiek bezighoudt met de generieke kennisbasis zich toegelegd om de generieke kennisbasis zodanig vorm en inhoud te geven dat deze voor alle tweedegraadslerarenopleidingen (dus ook voor de kunstvakdocentenopleidingen, de technische opleidingen, etc.) interessant is en blijft. Het doel is dat tijdens de volgende herijking op basis van de generieke kennisbasis het vakinhoudelijke en het vakdidactische deel een naadloze invulling kan krijgen en dat vervolgens elke lerarenopleiding met een integrale kennisbasis gaat werken.

Vakmasters organiseren jaarlijkse studiedag

De vakmasters hebben hun bestaande systematiek van peer-review gecontinueerd en hier en daar aangescherpt. Zo organiseren ze nu jaarlijks een studiedag waarbij alle betrokkenen bij peer-review worden uitgenodigd om ook onderling de ervaringen uit te wisselen en zo inspiratie op te doen voor hun eigen activiteiten. Afgelopen accreditatieperiode hebben ze de resultaten van de peer-reviewbijeenkomsten (bevindingen peers reactie instelling, acties instelling) stevig én succesvol ingezet.

Pabo's verbreden peer-review en bespreken resultaten vervolgacties

Bij de peer-review bij de pabo's is dit jaar specifiek aandacht besteed aan twee punten. Allereerst aan de zogenaamde verbreding van de peer-reviewgesprekken. Individuele deelnemers vanuit een hogeschool aan de peer-review stemmen de voorbereiding en de verwerking van de peer-reviewgesprekken zorgvuldig af met de collega's binnen de eigen vakgroep. Daarnaast leveren de peer-reviewgesprekken concrete vervolgacties op voor de verbetering van de eigen onderwijspraktijk. Aan de hand van zogenaamde indicatoren wordt bepaald of een dergelijke actie succesvol is geweest. Dit wordt in de uiteindelijke verslaglegging van het peer-reviewgesprek opgenomen. Een volgende ronde peer-review wordt hier vervolgens nadrukkelijk bij stilgestaan, voordat een nieuwe casus wordt ingebracht.

5 Landelijke kennistoetsen

Veertien tweedegraadslerarenopleidingen en twee pabovakken nemen landelijke kennistoetsen af om het kennisniveau van de student te toetsen. De eerste toetsen zijn afgenomen in 2013. Het zijn leerwegonafhankelijke kennistoetsen op basis van de met elkaar overeengekomen kennisbases. In de toetsmatrijs is vastgelegd welke domeinen getoetst worden en wat de verdeling is van de vragen over de domeinen. De lerarenopleidingen vreemde talen nemen verplicht een internationale toets af als onderdeel van de borging van de kennisbases. Ook deze taaltoetsen hebben een landelijk bepaalde cesuur.

Overzicht landelijke kennistoetsen	
Kennisbasis	Ingangsdatum
Lerarenopleiding basisonderwijs Nederlandse taal	studiejaar 2013-2014
Lerarenopleiding basisonderwijs Rekenen-wiskunde	studiejaar 2013-2014
Tweedegraadslerarenopleiding Aardrijkskunde	studiejaar 2013-2014
Tweedegraadslerarenopleiding Biologie	studiejaar 2014-2015
Tweedegraadslerarenopleiding Duits	studiejaar 2014-2015
Tweedegraadslerarenopleiding Economie (<i>voorheen Algemene economie en Bedrijfseconomie</i>)	studiejaar 2013-2014
Tweedegraadslerarenopleiding Engels	studiejaar 2013-2014
Tweedegraadslerarenopleiding Frans	studiejaar 2014-2015
Tweedegraadslerarenopleiding Geschiedenis	studiejaar 2013-2014
Tweedegraadslerarenopleiding Gezondheidszorg en welzijn	studiejaar 2014-2015
Tweedegraadslerarenopleiding Maatschappijleer	studiejaar 2014-2015
Tweedegraadslerarenopleiding Natuurkunde	studiejaar 2013-2014
Tweedegraadslerarenopleiding Nederlands	studiejaar 2013-2014
Tweedegraadslerarenopleiding Omgangskunde	studiejaar 2014-2015
Tweedegraadslerarenopleiding Scheikunde	studiejaar 2014-2015
Tweedegraadslerarenopleiding Wiskunde	studiejaar 2013-2014

Landelijke taaltoets Engels verplicht onderdeel van de pabo

In 2012 hebben het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Vereniging Hogescholen met elkaar de afspraak gemaakt dat de kennisbasis Engels geborgd wordt met een landelijke taaltoets. Een verkenning van het landelijk netwerk van docenten Engels op de pabo (Vedoccep) leverde uiteindelijk de *APTIS test for teachers* als geschikte toets op. Aan de hand van deze toets kunnen studenten de beheersing van het onderdeel *Speaking* op het B2-niveau (ECFR) aantonen. De onderdelen *Grammar and Vocabulary* zijn hier voorwaardelijk voor. In studiejaar 2016-2017 en studiejaar 2017-2018 zijn een pilot en een verlengde pilot uitgevoerd met de *Aptis test for teachers* bij respectievelijk acht (573 studenten) en zestien pabo's (1.043 studenten). De pilots zijn geëvalueerd onder studenten en docenten en besproken bij het Landelijk Overleg Lerarenopleiding Basisonderwijs (LOBO). Op grond van de positieve opbrengsten van de pilot is

besloten de APTIS-test op alle pabo's in te voeren. In studiejaar 2018-2019 wordt de Aptis-test bij alle 24 pabo's afgenomen. Toetsafnamecoördinatoren van de verschillende hogescholen en een aantal opleidingsdocenten Engels hebben een uitgebreide training gevolgd. Bovendien zijn door *IOvoordeleraar* samen met de British Council, de organisatie achter de APTIS-test, handreikingen voor toetsafnamecoördinatoren en voor docenten en studenten samengesteld. Voor alle studenten is vanaf cohort 2018-2019 de *Aptis test for teachers* een verplicht onderdeel van de opleiding. Aan deze landelijke taaltoets is ten minste één studiepunten verbonden.

Overzicht internationale taaltoetsen	
Kennisbasis	Ingangsdatum
Lerarenopleiding basisonderwijs Engels, <i>Aptis test for teachers</i>	studiejaar 2019-2020, <i>pilot studiejaar 2016-2017, studiejaar 2017-2018 en studiejaar 2018-2019</i>
Tweedegraadslerarenopleiding Duits, <i>GoetheZertifikat</i>	studiejaar 2015-2016
Tweedegraadslerarenopleiding Engels, <i>Certificate of Proficiency in English (CPE)</i>	studiejaar 2013-2014
Tweedegraadslerarenopleiding Frans, <i>Test de Connaissance du Français (TCF)</i>	studiejaar 2015-2016
Tweedegraadslerarenopleiding Spaans, <i>Diploma de Español como Lengua Extranjera (DELE)</i>	studiejaar 2015-2016

Toetsmatrijzen vastgesteld

In studiejaar 2017-2018 zijn naar aanleiding van de herijking van de kennisbases ook de toetsmatrijzen volgens een zorgvuldig proces herijkt. De betreffende landelijke vakoverleggen hebben in samenwerking met de constructieteams een conceptvoorstel van de nieuwe toetsmatrijzen opgesteld en voorgelegd aan een speciaal aangestelde expertgroep. De definitieve voorstellen zijn vervolgens voorgelegd aan de portefeuillehouders van de directeurenoverleggen LOBO en ADEF ter vaststelling. Hier zijn ook afspraken per vak gemaakt over wanneer de herijkte toetsen zullen worden afgenomen.

Toetsontwikkeling

Lerarenopleiders ontwikkelen binnen een constructieteam gezamenlijk de landelijke kennistoetsen. Externe deskundigen borgen de vakinhoudelijke, taaltechnische en toetstechnische kwaliteit. De vraagontwikkeling vindt plaats in een digitale auteursomgeving met een workflow. Het blijvend opbouwen van de itembanken is belangrijk om in de toekomst meer flexibiliteit aan te kunnen bieden bij de toetsafnames. Afgelopen kalenderjaar hebben ruim 180 lerarenopleiders en 30 externe deskundigen 36 landelijke kennistoetsen ontwikkeld.

Overgang naar nieuw toetssysteem

In studiejaar 2017-2018 vonden er belangrijke stappen plaats in de overgang van het huidige toetssysteem QMP naar toekomstige toetssysteem van Trifork. Het toekomstige toetssysteem omvat een drietal modules: een auteursomgeving waarin constructieteamleden vragen en toetsen kunnen ontwikkelen, een afnameomgeving om toetsafnames te verzorgen en een data-warehouse

ten behoeve van de toetsanalyse en -uitslagverstrekking. Het afgelopen studiejaar is er een pilot voor de (nieuw ontwikkelde) auteursomgeving van het nieuwe toetssysteem georganiseerd. Mede op basis van de door de deelnemers geleverde terugkoppeling is de auteursomgeving verbeterd. Naast gebruiksvriendelijker en efficiënter werken, biedt ExamEditor ook de mogelijkheid tot ondersteuning van andere vraagvormen dan de meerkeuzevragen. Begin studiejaar 2018-2019 is ExamEditor in gebruik genomen. In de toekomst zullen de mogelijkheden van het systeem verbeterd en uitgebreid worden. De transitie zal gefaseerd worden uitgevoerd. In studiejaar 2018-2019 zijn ook voorbereidingen getroffen wat betreft het nieuwe toetsafnamesysteem, waarvoor verschillende pilots in de planning staan. Na een succesvol verloop van deze pilots zal definitief worden overgegaan naar het nieuwe toetsafnamesysteem.

Bijeenkomst gevarieerde vraagvormen

Eind maart 2018 is tweemaal een bijeenkomst georganiseerd over gesloten vraagvormen voor de constructieteamleden van de landelijke kennistoetsen. Tijdens deze bijeenkomsten heeft Harry Molkenboer - expert op het gebied van toetsvragen ontwikkelen - een toelichting gegeven op gevarieerde vraagvormen, zoals de meer-uit-meer-vraag, matchvraag, rangschikvraag, hotspotvraag en invulvraag. Ook gingen constructieteamleden zelf aan de slag met gevarieerde vraagvormen en werden hun wensen en suggesties besproken. De deelnemers kregen na afloop het boek van Harry Molkenboer over toetsen en vraagontwikkeling, om te gebruiken als naslagwerk bij toekomstige vraagontwikkeling.

Toetsafname

In het verslagjaar zijn bijna 21.000 toetsen afgenomen, waarvan ruim 16.000 bij de pabo's en bijna 5.000 bij de tweedegraadslerenopleidingen. De toetsafnamecoördinatoren en instituutsbegeleiders van de hogescholen ondersteunen bij de digitale inrichting en veilige afname. De hogescholen hanteren landelijke regels en voorwaarden rondom deelname en afname van de landelijke kennistoets om het uniforme karakter te waarborgen. Deze zijn onder andere opgenomen in de landelijke regeling landelijke kennistoetsen lerarenopleidingen. Er zijn meerdere toetsperiodes per studiejaar. De data komen in nauw overleg met de opleidingen tot stand. Studenten maken de toets in de hoofdfase en kunnen per studiejaar tweemaal deelnemen aan een landelijke kennistoets. De examencommissie kan in bijzondere gevallen besluiten dat een student een extra toetskans krijgt. Het behalen van de landelijke kennistoets is een voorwaarde om de opleiding af te ronden. Bij goed leraarschap komt vanzelfsprekend meer kijken. Hogescholen bepalen zelf hoe ze andere kennis en vaardigheden toetsen.

Toetsvoorbereiding

De hogeschool is verantwoordelijk voor het inhoudelijk behandelen van de kennisbasis en de voorbereiding op de landelijke kennistoets. Lerarenopleiders hebben de mogelijkheid om met elkaar inhoudelijk vragen te bespreken uit de landelijke kennistoets en om het te hebben over hoe het voorbereidend onderwijs vormgegeven kan worden. *10voordeleraar* biedt ondersteunende materialen ter voorbereiding van de student, zoals de toetsgids met praktische informatie en de toetsmatrijs, de kennisbasis waarop de toets is gebaseerd, en een voorbeeldtoets om ervaring op te doen met het toetssysteem. Daarnaast zijn

er op de markt commerciële en niet-commerciële oefenmaterialen en trainingen beschikbaar.

Uitslagbepaling

Na de toetsafname vindt een analyse plaats van de resultaten. De toetstechnische kwaliteit van iedere vraag wordt afzonderlijk bekeken. Als daartoe aanleiding is, kan een vraag achteraf uit de toets verwijderd worden of kan er een wijziging plaatsvinden in de goed te rekenen alternatieven. Voor de cesuurbepaling wordt gebruik gemaakt van een wetenschappelijke methode. De onafhankelijke Raad voor Kwaliteitsborging Landelijke Kennistoetsen keurt de cesuur goed en afgevaardigden van de examencommissies van de hogescholen stellen deze vervolgens vast. De analyses worden ook meegenomen bij de ontwikkeling van nieuwe vragen, waardoor de kwaliteit van de vragenbank stijgt. De toets heeft een onderscheidend vermogen en maakt daarmee onderscheid tussen de zwakkere en betere studenten. De grote studentaantallen, de zorgvuldige resultaatanalyse en de wetenschappelijke cesuurmethode maken de uitslagbepaling betrouwbaar.

Naar een snellere uitslagverstrekking

De afgelopen vijf jaar is binnen *10voordeleraar* ruime ervaring opgedaan met het normeren van de landelijke kennistoetsen. De cesuur van toetsen – de zak-/slaaggrens – werd tot nu toe bepaald met normeringspanels, bestaande uit vakinhoudelijke experts. Elke toets werd door de panels uitgebreid inhoudelijk doorgenomen en op moeilijkheidsgraad beoordeeld, waarna de cesuur werd bepaald met behulp van de cesuurbepalingsmethodes van Angoff en Hofstee. Aan de hand van de verzamelde gegevens is onderzocht of een andere cesuurmethode beter past bij de huidige wensen van de lerarenopleidingen. Dit onderzoek heeft ertoe geleid dat de onafhankelijke Raad voor Kwaliteitsborging Landelijke Kennistoetsen heeft besloten om vanaf studiejaar 2018-2019 over te stappen naar de Cohenmethode. Met deze cesuurmethode is op een efficiëntere wijze de cesuur te bepalen en kan de uitslag eerder verstrekt worden.

Flexibeler toetsen met IRT

Op dit moment worden de toetsresultaten statistisch verwerkt met behulp van de zogenaamde klassieke testtheorie. In studiejaar 2017-2018 zijn verdere plannen ontwikkeld voor de verkenning van een transitie naar moderne testtheorie: het toepassen van itemresponstheorie (IRT) voor de normering en mogelijk ook de samenstelling van toetsen. Dit zou een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan meer flexibiliteit in toetsafnames, snellere uitslagverwerking, beter vergelijkbare cesuren over de toetsen heen en op termijn mogelijk zelfs adaptief toetsen. Er is een begin gemaakt met het kalibreren van de itembanken van de toetsen voor verschillende opleidingen met behulp van IRT. Op basis daarvan is besloten om in studiejaar 2018-2019 naast de reguliere analyses op de achtergrond IRT-analyses uit te voeren bij Nederlandse taal, Rekenen-wiskunde, Engels, Wiskunde en Gezondheidszorg en Welzijn. Aan het einde van het studiejaar zal dit worden geëvalueerd en het vervolgtraject worden bepaald. Op de langere termijn zou IRT zelfs kunnen bijdragen aan andere manieren om de itembanken van *10voordeleraar* in te zetten: formatieve toetsen in eerdere fases van de opleiding en adaptief toetsen, waarbij de toetsing aansluit bij het vaardigheidsniveau van elke student.

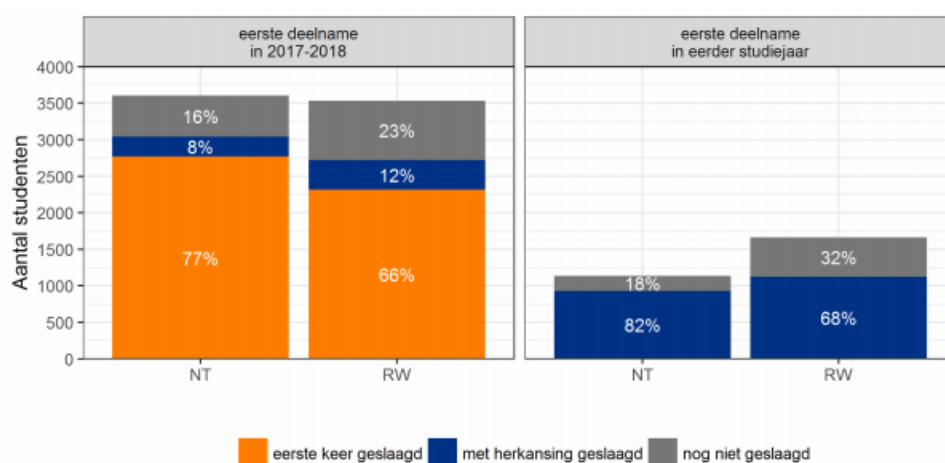
Uitslagverstrekking

Via het extranet verstrekt het programmabureau *10voordeleraar* de resultaten aan de toetsafnamecoördinatoren van de hogescholen. Naast het cijfer verstrekt het programmabureau ook per student het aantal goed gemaakte vragen per domein uit de toets en het landelijke gemiddelde. Het programmabureau heeft een format beschikbaar gesteld, waarmee de toetsafnamecoördinator de uitslag kan verstrekken aan de student. Daarnaast ontvangt de toetsafnamecoördinator een hogeschoolrapportage met daarin een vergelijking van de resultaten van de opleiding met landelijke gemiddelden ter verspreiding aan betrokkenen.

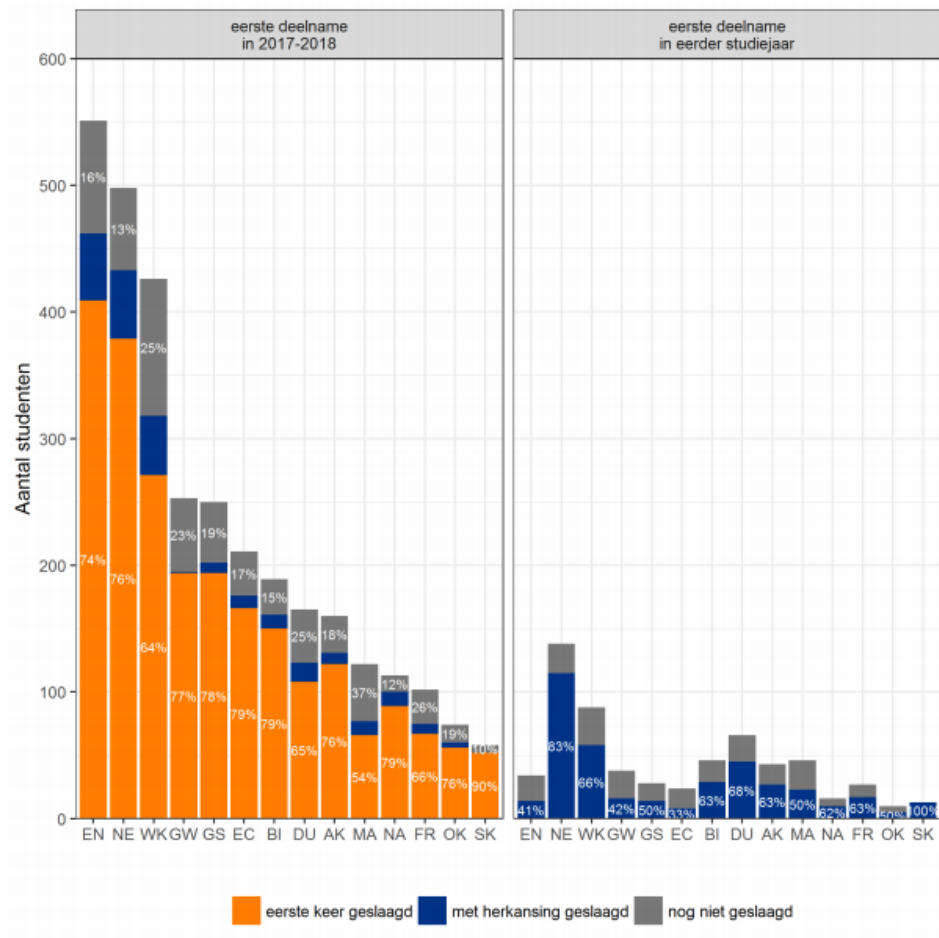
Toetsresultaten

Tot en met eind studiejaar 2017-2018 hebben rond de 22.000 studenten van de pabo en 12.500 studenten van de tweedegraadslerarenopleidingen aan een of meerdere landelijke kennistoetsen deelgenomen. In afgelopen studiejaar 2017-2018 ging het om rond de respectievelijk 5.000 en 3.800 studenten. De resultaten laten zien dat de meeste studenten bij de eerste deelname slagen en dat het aantal studenten dat na een of meerdere herkansingen nog niet geslaagd is bij alle toetsen zeer beperkt is. Er is een verband zichtbaar tussen vooropleiding en slagingspercentage, waarbij sprake is van een opwaartse trend over mbo, havo, hbo, vwo en wo. Er blijven verschillen bestaan in slagingspercentages tussen de hogescholen.

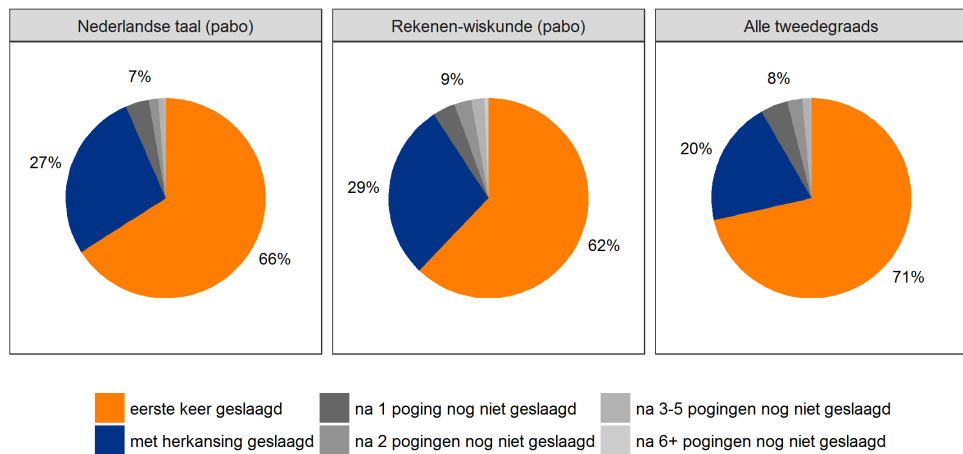
Hieronder zijn de resultaten opgenomen van studiejaar 2017-2018 en de cumulatieve resultaten tot en met studiejaar 2017-2018. Bij deze laatste zijn de resultaten van de tweedegraadslerarenopleidingen vereenvoudigd weergegeven. Voor een uitgebreide weergave per vak: zie het jaarverslag van de *Raad voor Kwaliteitsborging Landelijke kennistoetsen 2017-2018* op www.10voordeleraar.nl.

Figuur 2. Resultaten pabotoetsen in studiejaar 2017-2018

Figuur 3. Resultaten tweedegraadstoetsen in studiejaar 2017-2018

Figuur 4. Cumulatieve resultaten tot en met studiejaar 2017-2018

Onderzoek studenten die veelvuldig zakken voor Rekenen-wiskunde

Voor de landelijke kennistoets Rekenen-wiskunde is onderzoek gedaan naar de kleine groep studenten die veelvuldig zakken en de toets niet binnen een nominale studieduur halen. Uit het onderzoek blijkt dat het gaat om relatief zwakke studenten die verspreid zijn over verschillende hogescholen. De studenten zelf zien meestal spanning als oorzaak voor het niet halen van de toets. In het onderzoek zijn aanbevelingen gedaan om deze zwakkere studenten vroegtijdig te herkennen en te ondersteunen en aanbevelingen voor aanpassingen in de toetsomstandigheden.

Hieronder zijn de resultaten opgenomen van de internationale taaltoetsen:

Resultaten internationale taaltoets Duits		
<i>GoetheZertifikat</i>		
Periode	Deelnemers	Geslaagd
Studiejaar 2016-2017	139	105 (76%)
Studiejaar 2017-2018	138	104 (75%)

Resultaten internationale taaltoets Engels		
<i>Certificate of Proficiency in English (CPE)</i>		
Periode	Deelnemers	Geslaagd
Studiejaar 2016-2017 ¹²³	516	401 (78%)
Studiejaar 2017-2018 ¹³⁴⁵⁶⁷	337	241 (72%)
* Er is geen totaalbeeld beschikbaar, omdat we van de volgende hogescholen niet alle gegevens hebben ontvangen: ¹ Driestar hogeschool, ² Hogeschool Rotterdam, ³ Inholland, ⁴ Hogeschool Windesheim, ⁵ NHL Hogeschool, ⁶ Fontys Tilburg, ⁷ Hogeschool van Arnhem en Nijmegen		

Resultaten internationale taaltoets Frans		
<i>Test de Connaissance du Français (TCF)</i>		
Periode	Deelnemers	Geslaagd
Studiejaar 2015-2016	95	39 (41%)
Studiejaar 2016-2017	162	71 (44%)
Studiejaar 2017-2018	113	43 (38%)

Resultaten internationale taaltoets Spaans		
<i>Diploma de Español como Lengua Extranjera (DELE)</i>		
Periode	Deelnemers	Geslaagd
Studiejaar 2016-2017	27	24 (89%)
Studiejaar 2017-2018	18	18 (100%)

Toetsinzage

Een student kan zijn gemaakte toets onder examencondities inzien. Afgelopen jaar is hier ongeveer 700 keer gebruik van gemaakt. Mocht een student onverhoopt gezakt zijn, dan geven de domeinscores en de inzage van de gemaakte landelijke kennistoets inzicht in de sterke en zwakke punten en welke onderdelen hij nog beter moet bestuderen. Deze terugkoppeling geeft input voor de student om met zijn lerarenopleider van de hogeschool in gesprek te gaan over verdere voorbereiding. Als een student het niet eens is met de uitslag, dan kan hij tegen de uitslag beroep aantekenen.

6 Verslagen raden voor kwaliteitsborging

Verlag Raad voor Kwaliteitsborging Landelijke Kennistoetsen

Taken

De Raad voor Kwaliteitsborging Landelijke Kennistoetsen is in 2011 opgericht om de totstandkoming van de kwalitatief hoogstaande kennistoetsen die lerarenopleidingen ontwikkelen op onafhankelijke wijze te borgen. Dit gebeurt enerzijds door de cesuurmethode voor te schrijven en anderzijds door bij elke afgenomen toets de rapportage over de totstandkoming van de resultaten en de cesuur goed te keuren. Daarnaast adviseert de raad *10voordeleraar* over uiteenlopende kwaliteitsaangelegenheden rond de kennistoetsen.

Leden

De raad bestaat uit een vijftal hoogleraren met expertise op alle relevante gebieden:

- Prof. dr. Cees van der Vleuten (voorzitter), expert toetsing
- Prof. dr. Janke Cohen-Schotanus, expert cesuurbepaling
- Prof. dr. ir. Theo Eggen, expert psychometrie
- Prof. dr. Frits Beukers, expert wiskunde
- Prof. dr. Folkert Kuiken, expert Nederlandse taal

Contactmomenten

Gedurende het studiejaar 2017-2018 is de raad drie keer bijeengekomen (op 10 oktober 2017, 1 maart 2018 en 26 juni 2018) en is er meerdere keren schriftelijk contact geweest.

Onderwerpen

Tijdens de vergaderingen werden de ontwikkelingen binnen *10voordeleraar* en uiteenlopende kwaliteitsaangelegenheden rondom de kennistoetsen besproken. Vier onderwerpen die in studiejaar 2017-2018 tijdens verschillende vergaderingen uitgebreid aan bod kwamen, zijn:

- De resultaten op de verschillende landelijke kennistoetsen.
- Het functioneren van verschillende mogelijke cesuurbepalingsmethodes binnen *10voordeleraar*.
- De verkenning van het inzetten van itemresponstheorie (IRT) voor flexibilisering en cesuurbepaling.
- Het toekomstperspectief van *10voordeleraar*.

Opvolging eerdere aanbevelingen

In de rapportage over studiejaar 2016-2017 werden acht aanbevelingen gedaan aan pabo's en tweedegraadslerenopleidingen en drie aanbevelingen aan het

programmabureau *10voordeleraar*. Wat betreft een deel van de aanbevelingen aan opleidingen is niet specifiek actie ondernomen:

- meer aandacht aan voltijd studenten;
- een herkenbare plaats van de toets in het onderwijs- en toetsprogramma op alle opleidingen;
- het minimaliseren van de verschillen in gecorrigeerde cesuren tussen toetsen; meer gebruik maken van het platform dat *10voordeleraar* biedt;
- het pas laten deelnemen van studenten aan de toets als te verwachten is dat zij de toets in een keer zullen halen;
- en empirisch onderzoek uit laten voeren op de resultaten.

De pabo's zijn wel met elkaar in gesprek gegaan over de grote onderlinge verschillen in slagingspercentages. Ook is het herijken van de toetsmatrijzen zoals eerder beschreven volgens een zorgvuldig proces verlopen.

Wat betreft de aanbevelingen aan het programmabureau is inderdaad doorgeslagen met onderzoek naar het aanbieden van meer flexibele toetsafnames. Zoals eerder beschreven zijn er verdere stappen gezet richting de implementatie van IRT. Daarnaast zal er in studiejaar 2018-2019 zowel bij de pabo's als tweedegraadstoetsen een extra regulier afnamemoment in augustus zijn.

De tweede aanbeveling betrof het blijven werken aan de kwaliteit van normeringspanels. De procedures voor de panels zijn in 2017-2018 verder aangescherpt en gestroomlijnd. Na onderzoek over de vele verzamelde gegevens is besloten om vanaf studiejaar 2018-2019 geen panels meer te gebruiken voor de normering. Voor de toekomst staat het extern oordeel op de kwaliteit van de toetsen nog in de planning.

Conclusies

Er zijn het afgelopen jaar veel ontwikkelingen geweest op het gebied van toetsontwikkeling en -afname. Er is onderzoek gedaan naar cesuurbepaling, naar vaak onvoldoende scorende studenten en naar een nieuw toetsstelsel. Al met al zijn er verdere stappen gemaakt in de professionalisering van *10voordeleraar*. Wat blijft bestaan is het beperkte draagvlak voor landelijke toetsing bij de tweedegraadslerenopleidingen. Wat ook blijft bestaan zijn de grote verschillen tussen scholen in de prestaties van de toets en daarmee tevens grote verschillen in zak-/slaagaantallen.

Aanbevelingen

De raad constateert dat sommige aanbevelingen jaarlijks terugkeren zonder dat er zichtbaar iets gebeurt. Alle partijen zijn het erover eens dat er een maatschappelijke taak ligt van gezamenlijk toetsen en dat een vergelijkbare eindkwalificatie nodig is. Toch blijven de verschillen tussen scholen voortbestaan. Deze constatering rechtvaardigt een onderzoek om de verschillen te kunnen verklaren.

De raad beveelt verder aan meer flexibiliteit in de toetsing te brengen bij pabo's en tweedegraadslerenopleidingen. Dit betreft onder meer de stap naar meer

individuele toetsing, waarbij de eenmalige afsluitende toetsing aangevuld wordt met meerdere formatieve toetsmomenten. Daarmee wordt het mogelijk vroeger in de opleiding te toetsen. Uit het onderzoek naar de herhaaldelijk zakkende studenten bleek dat dit over het algemeen (zeer) zwakke studenten zijn. Door vroeger te toetsen kunnen deze studenten eerder geïdentificeerd worden. Evenzeer zal het binnen afzienbare termijn mogelijk zijn om toetsen aan te bieden aan studenten/zij-instromers en toetsen te gebruiken in het kader van her- en bijscholing.

Op basis van onderzoek beveelt de raad aan de Angoffprocedure voor zak-/ slaagbeslissingen te vervangen door de methode Cohen. Door het vervallen van de panels wordt tevens een aanzienlijke kostenbesparing bereikt. De raad beveelt aan de nieuwe procedure het komend jaar te evalueren en de vaststellingscommissie daarbij te betrekken.

Toekomstperspectief

De raad constateert dat de afgelopen vijf jaar door de lerarenopleiders grote stappen zijn gemaakt om het landelijk eindniveau van de nieuwe generatie leerkrachten te verhogen. Dit is deels te danken aan het afnemen van de digitale landelijke kennistoetsen.

Desondanks realiseert de raad dat met name bij tweedegraadslerarenopleidingen er weerstand is tegen het karakter van de landelijke kennistoetsen. De noodzaak om met de lerarenopleiders te werken aan een versterkt eigenaarschap wordt reeds enkele jaren door ons onderstreept. Positief is hier dat de lerarenopleiders het afgelopen jaar druk zijn geweest met het actualiseren van alle kennisbases. Er ligt hierdoor een goede gedragen basis. Verbetering op dit gebied kan verder worden bereikt door deskundigheidsbevordering rondom toetsing en het bespreken van de resultaten van de landelijke kennistoetsen met de landelijke vakoverleggen in een peer-reviewachtige setting.

De wens om meer flexibiliteit rondom toetsafnames te bieden en de uitslagverstrekkingstermijn te verkorten, ziet de raad als een logische doorontwikkeling die kan worden gerealiseerd op basis van de inmiddels opgebouwde en deels gekalibreerde itembanken. Aan de hand van zogenaamd computergestuurd adaptief toetsen (CAT), kunnen de kennistoetsen bijvoorbeeld ook in de propedeusefase, voor-de-poort of op andere momenten worden ingezet, bijvoorbeeld als formatieve toetsmomenten. Om deze flexibilisering mogelijk te maken, werkt de raad tezamen met het programmabureau aan de uitvoering hiervan.

Achter de schermen is hard gewerkt aan de overgang naar een nieuw toetssysteem, waardoor bijvoorbeeld andere typen vraagvormen en adaptief toetsen in de toekomst mogelijk zijn. Komend studiejaar vindt de uitslagverstrekking sneller plaats en zonder normeringspanels, en er wordt een pilot uitgevoerd om de itemresponstheorie te implementeren. Hiermee kan vanaf het volgende studiejaar tegemoet worden gekomen aan de wens tot

flexibilisering van de afnames en is in de toekomst computergestuurd adaptief toetsen (CAT) mogelijk. CAT kan mede mogelijk worden gemaakt door de inmiddels flink gevulde itembanken, wat mogelijk ook tot enkele kostenreducties kan leiden. De raad gaat ervan uit dat vanaf het studiejaar 2019-2020 meer flexibiliteit bij de pabotoetsen en drie tweedegraadstoetsen mogelijk is.

De raad heeft aan de stuurgroep in het kader van de flexibilisering ook de mogelijkheid geschetst als aanvulling om de kennistoetsen in de propedeusefase of voor-de-poort in te zetten, bijvoorbeeld met een formatieve toetsmomenten. Tevens maakt het vroeg inzetten van de kennistoetsen het mogelijk om zo vroeg mogelijk de zwakkere studenten te identificeren, waardoor struikelen aan het eind van de studie kan worden voorkomen. Evenzeer zal het binnen afzienbare termijn mogelijk zijn om toetsen aan te bieden aan studenten/zij-instromers en toetsen te gebruiken in het kader van her- en bijscholing.

Door het wegvallen van de normeringspanels zal de betrokkenheid van de lerarenopleiders op een andere manier vorm moeten worden gegeven. Ook zal onderzocht worden of de vraagconstructie op een andere wijze kan worden georganiseerd. Dit echter wel met zoveel mogelijk behoud van kwaliteitsnormen.

De lerarenopleidingen lopen op dit moment ver voorop in het hbo met hun hoogwaardige landelijke leerwegaafhankelijke kennistoetsen ter borging van het eindniveau. Met het geschetste ontwikkelperspectief van flexibilisering, kunnen de lerarenopleidingen zich goed spiegelen aan de geavanceerde vormen van toetsing die in het primair en voortgezet onderwijs hun opmars maken. Tegen deze achtergrond benadrukt de raad dan ook dat het loslaten van het geschetste ontwikkelperspectief van de landelijke toetsing geen optie zou mogen zijn.

Verlag Raad voor Kwaliteitsborging Peer-review

Taken

In 2014 zijn de eerste opleidingen gestart met peer-review. De Raad voor Kwaliteitsborging Peer-review heeft de groepen in deze implementatie periode intensief begeleid met het implementeren van een succesvolle peer-reviewsystematiek. Alle betrokken peer-reviewgroepen hebben inmiddels een effectieve peer-reviewsystematiek geïmplementeerd en hebben aangegeven dit waardevolle instrument voor de borging van de kennisbases te continueren en verankeren binnen de opleiding.

Vanaf dit jaar heeft de raad een andere taakstelling en samenstelling dan bij de opstart van het peer-reviewproject. Was voorheen de taak van de raad zowel een ondersteunende rol als ook adviserende rol in het peer-reviewproces, heeft de raad nu hoofdzakelijk een adviserende rol in het verduurzamingstraject. Dit heeft er ook toe geleid dat de omvang van de raad is aangepast. De samenstelling van

de raad is teruggebracht naar twee vaste vertegenwoordigers en afhankelijk van het onderwerp en behoefte kunnen ook experts worden ingezet.

Leden

De raad bestaat vanaf dit jaar uit twee deskundigen:

- Ans Buys, voorzitter
Deskundige lerarenopleidingen (oud-directeur lerarenopleidingen, oud-voorzitter ADEF en als strategisch adviseur van de bewindslieden van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap actief betrokken bij de landelijke Lerarenagenda)
- Petra Biemans, lid
Lector HRM en Persoonlijk Ondernemerschap bij Inholland en organisatiedeskundige

Contactmomenten

Gedurende het verslag jaar is de raad één keer bijeengekomen voor gezamenlijk overleg in de nieuwe samenstelling (26 april 2018) en is er meerdere keren schriftelijk en telefonisch contact geweest. De raad heeft een bijdrage geleverd op het Velon-congres van 12 en 13 maart 2018 in Roermond, adviserende gesprekken gevoerd met de Stuurgroep Lerarenagenda en was intensief betrokken bij de verkenningscommissie onder leiding van Joseph Kessels.

Onderwerpen

Op het Velon-congres, in Roermond, het jaarlijks congres voor lerarenopleiders, heeft Jeske Nederstigt, scheidend lid van de raad de onderzoeksresultaten peer-review bij de pabo gepresenteerd. Ans Buys heeft als voorzitter van de raad de nieuwe kennisbasis formeel overhandigd aan Miranda Timmermans, voorzitter Velon.

De raad heeft dit jaar een belangrijke adviserende rol gespeeld in de verkennende gesprekken met de stuurgroep lerarenopleidingen en de gesprekken met Joseph Kessels over de doorontwikkeling en toekomstvisie van het programma van *10voordeleraar*.

Uit de verkennende gesprekken met betrokkenen van het programma kwam naar voren dat de bij peer-review betrokken opleidingen peer-review als een waardevol kwaliteitsborging instrument waarderen. De raad ondersteunt nogmaals de meerwaarde van peer-review als kwaliteitsinstrument bij de lerarenopleidingen en heeft haar advies uitgebracht hoe peer-review in het doorontwikkelingsproces van het programma verder verankerd zou kunnen worden als kwaliteitsborgingsinstrument.

Om de doorontwikkeling en meerwaarde van peer-review verder te verkennen zijn er op basis van de aanbevelingen van het voorgaande verslagjaar een aantal pilot initiatieven gestart: de vakken aardrijkskunde, Nederland en wiskunde zijn dit jaar gestart met peer-review om te onderzoeken of de peer-reviewsystematiek naast de landelijke kennistoets voor hun opleiding(en) een meerwaarde heeft.

De kunstvakdocentenopleidingen, die de peer-reviewsystematiek al goed hebben verankerd onderzoeken de mogelijkheden om peer-review in te zetten in het accreditatieproces. En de vertegenwoordigers van de generieke kennisbasis onderzoeken de mogelijkheden om bij een volgende herijking de generieke kennisbasis zo vorm te geven dat de kennisbasis beter aansluit en een meerwaarde heeft voor alle tweedegraadslerarenopleidingen.

10
voor
de
leraar

Colofon

Den Haag, juli 2019

Uitgave

10voordeleraar
Prinsessegracht 21
2514 AP Den Haag
Postbus 123
2501 CC Den Haag

info@10voordeleraar.nl

www.10voordeleraar.nl

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar worden gemaakt, zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever. Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de auteurs, redactie en uitgever geen aansprakelijkheid voor de gevolgen daarvan.